

ΤΟ “ΠΕΡΙ ΟΥΡΩΝ,, ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΠΡΙΣΔΡΙΑΝΩΝ ¹

Πλὴν τοῦ γνωστοτέρου Ἰωάννου τοῦ Ἀκτουαρίου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τοὺς ἀμέσως μετέπειτα χρόνους, ἀναφέρονται πλείστοι ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης ὡς συγγραφεῖς ἱατρικῶν ἔργων, ὧν τὰ πλείστα παραμένουσιν ἔτι ἀνέκδοτα. Οὕτως ἀναφέρονται Ἰωάννης Τζέτζης, Ἰωάννης Ἀλεξανδρινός, Ἰωάννης Φιλόπονος Ἀλεξανδρινός, ἄλλος Ἰωάννης, μαθητὴς Ἰωάννου Ἀλεξανδρινοῦ, Ἰωάννης Ἀντιοχεὺς ἀρχίατρος, Ἰωάννης ἀρχίατρος, Ἰωάννης ἐπίσκοπος Πρισοδριανῶν, Ἰωάννης Χύμνος, Ἰωάννης Δαμασκηνός, Ἰωάννης Διοικητὴς Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωάννης Ἐσδρας, Ἰωάννης Ἰάκωβος, Ἰωάννης Ἰατροσοφιστής, Ἰωάννης Σπενσαῖτος, Ἰωάννης Ματθαῖος, Ἰωάννης ἁγ. Παύλου, Ἰωάννης Πόθος Πεδιάσιμος, Ἰωάννης Σταφιδάκις καὶ Ἰωάννης Χρυσόστομος ². Δι’ οὗ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐρεύνης καὶ τῆς ταξινομήσεως τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα φερομένων ποικίλων ἔργων αὐτῶν καθίσταται ἐπιτακτικὴ, οὐ μόνον διότι ἐλάχιστα μέχρι σήμερον γνωρίζομεν περὶ πλείστων τῶν συγγραφέων τούτων, ἀλλὰ καὶ διότι τινὰ μὲν τῶν συγγραμμάτων φέρονται γραφέντα τὰ αὐτὰ ὑπὸ πλείονων συγγραφέων, ἄλλα δὲ τινὰ ἀποδεικνύονται ἀπλῶς ἀντίγραφα παλαιότερων συγγραμμάτων ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Ἰωάννης. Ἡμεῖς δὲ μάλιστα ἀπεδείξαμεν εἰς προηγουμένην ἡμῶν πραγματείαν ³, ὅτι συγγραφεὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Σπενσαῖτος οὐδέποτε ὑπῆρξε.

Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννης συγγραφέων τούτων καταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης ἐπίσκοπος Πρισοδριανῶν ⁴, ὅστις φέρεται γράψας τρία ἱατρικὰ

¹ Ἀνακοίνωσις τῆ Ἑλληνικῆ ἑταιρείας τῆς Ἱστορίας τῆς ἱατρικῆς.

² H. Diels, Die Handschriften der antiken Ärzte. II Theil, σελ. 50 - 55.

³ Ἀρ. Π. Κούζη, Παρατηρήσεις ἐπὶ τινῶν ἀνεκδότων ἱατρικῶν κωδίκων τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς Εὐρώπης καὶ καθορισμὸς ἐνίων τούτων. «Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν σπουδῶν», τόμ. 7', σελ. 375.

⁴ Περὶ τοῦ Ἰωάννου ἐπισκόπου Πρισοδριανῶν οὐδὲν βέβαιον γνωρίζομεν. Οὗτος πιθανώτατα ἐζησε κατὰ τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἀναμφισπότητος δ' ἔτυχε οὐ μόνον θεολογικῆς ἀλλὰ καὶ ἱατρικῆς μορφώσεως. Ἄδελφον πότε ἐγένετο ἐπίσκοπος Πρισοδριανῶν. Κατὰ Nessel: «Presdiana, circa Bulgariam oppidum Curopalati» φαίνεται ὅτι ἄλλοιον πρόκειται περὶ τῆς Πρεσρένης ἢ Πρισοδρένης παρὰ τὸ Νόβι - Παζάρ, ἣτις ἦδη ἀνήκει εἰς τὴν Σερβίαν. Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη, ὡς γνωρίζομεν, ἀνῆκε τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἰπεκίου ἢ Ἀχρίδος, ἣτο δὲ δεκάτη πέμπτῃ μετὰ τὴν τῶν Σκοπιῶν, ἣτις ἦτο δεκάτη τετάρτη. Γενομένης αὐτοκεφάλου κατὰ νεωτέρους χρόνους τῆς Σερβικῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς Πρισοδρένης ἐπισκοπῆ διετηρήθη συγχωνευθεῖσα μετὰ τῆς Ράσας, διὸ

ἔργα. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον φέρει τὸν τίτλον: «*Παρεκβολαὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἱατρῶν συλλεγεῖσαι περὶ διαχωρημάτων*», καὶ εὗρηται εἰς δύο χειρόγραφα ¹, ὧν τὸ μὲν τοῦ 16^{ου} αἰῶνος ἐν τῷ Βρετανικῷ μουσεῖῳ τοῦ Λονδίνου (Add. 17.900, φύλ. 271), τὸ δὲ ἐν Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, τοῦ 14^{ου} αἰῶνος (Ἑλ. κώδ. 2286, φύλ. 136). Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ βιβλιοθήκῃ ἀπήνησα καὶ ἄλλον τινὰ κώδικα τὸν Suppl. graec. 637 (σελ. 37) φέροντα τὸν τίτλον: «*Παρεκβολαὶ παλαιῶν ἱατρῶν περὶ διαχωρημάτων*», ἀρχόμενον ὡς ἑξῆς: «*οἱ παλαιοὶ τῶν ἱατρῶν οἱ ἐξαιρετοὶ παρέδωκαν ἡμῖν κανόνας διαγνωστικούς, δι' ὧν διαγιγνώσκων δυνήσομεθα τὰ ἐν τῷ βάθει τοῦ σώματος ἡμῶν γινόμενα πάθη, τὰς τε κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν διαθέσεις τῶν ἐν τῷ βάθει τοῦ σώματος ἡμῶν*» καὶ λήγοντα διὰ τῶν ἑξῆς: «*οὕτω περὶ διαχωρημάτων σκοπεῖσθαι δὴ τὸν ἱατρὸν καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἰδέας αὐτῶν διαγιγνώσκων τοὺς ἐν τῷ βάθει πάσχοντας ἀφανεῖς τόπους, ἐπικαλούμενος Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν*».

Τὸ β' ἔργον φέρει τὸν τίτλον: «*Ἰωάννου ἐπισκόπου Πρισιδιανῶν, ἐκ τῶν Παλλαδίου, Ἀρχελαίου, Στεφάνου Ἀλεξανδρέως καὶ διαφόρων παλαιῶν ἱατρῶν περὶ ἐντέρων*» καὶ ἐνέχεται ἐν τῷ χειρογράφῳ 2286 τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ἀπὸ φύλ. 127^v μέχρι 129^v. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργου ἔχει οὕτως: «*Τὸ τοῦ ἀνθρώπου στόμα δεξιόμενον τὴν τροφήν, ταύτην κατὰ μὲν τὸ πρῶτον διὰ τῶν ὀδόντων τῶν καλουμένων γομφίων ἢ μυλοδόντων, ἐν οἷς βραχεῖά τις πέμψις γίνεται τῆς τροφῆς, ὡς τινες τῶν ἱατρῶν εἰρήκασιν*», τὸ δὲ τέλος: «*κύστις χοληδόχος, χολαγωγὸς πόρος, οὐρητήρες, οὐροδόχος κύστις, τράχηλος κύστεως, οἰσοφάγος, μεσαραικαὶ φλέβες καὶ ἀπηυθυόμενον ἔντερον*» ².

Τὸ γ' ἔργον πραγματεύεται περὶ οὖρων, ζητήματος ἀπασχολήσαντος, ὡς γνωστόν, ἰδιαίτατα τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Τούτου χειρόγραφα εὑρηνται ³ ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις Ἀθηνῶν, Κρακοβίας, Παλέρμου, Ρώμης, Μιλάνου, Παρισίων καὶ Βιέννης, ὧν μεταβὰς εἰς τὰς ἐκεῖσε βιβλιοθήκας, ἐμελέτησα τὰ ἐν τῇ Βιενναίᾳ, Ἀμβροσιανῇ καὶ Παρισινῇ, ἐκτός, ὡς δῆλον, τοῦ ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν ἀποκειμένου.

καὶ ἐγένετο γνωστὴ ὡς ἐπισκοπὴ Ρασκοπριδρένης. Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην ὀφείλομεν καὶ ἐρμηνεῖαν Ψαλμοῦ, δημοσιευθεῖσαν ἐν Ἑκκλ. Ἀληθείᾳ (Τόμ. ΚΓ'. (1903), 335-6, 362-4) ὑπὸ Χρυσσοστόμου Λαυριώτου. Πρβλ. H. Gelzer, Der Patriarchat von Achrída, Leipzig 1902. Τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς φέρεται ἐν τοῖς χειρογράφοις διαφόρους (Πρεσιδιανῶν, Πρισιδιανῶν, Πρισιδιανῶν).

¹ Diels, Ἐνθ' ἄν. σελ. 55.

² Πρβλ. Παλλάδιον, Περὶ βρώσεως καὶ πόσεως. Ed. Dietz, Schol. in Hip. et Galen. praef. p. VII.

³ Diels, Ἐνθ' ἄν. σελ. 54-5.

δον, μεθ' ἧ δέον εἰπεῖν ποῖον ποίου νοσήματός ἐστι δηλωτικόν. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ τί ἐσιν οὖρον.

Οὖρον τοίνυν ἐστὶ τὸ περιήθημα τοῦ αἵματος, ὅπερ ἄλλοι περιπίτωμα ἐκάλεσαν καὶ ἕτεροι ὕδατώδες περιπίτωμα αἵματος εἶπον. Οὖρον δὲ διὰ τὸ οὖρεῖσθαι κέκληται. Ἴνα δὲ νοήσωμεν πῶς τοῦτο ἐκ τοῦ αἵματος γίνεται, ληψόμεθα 5 τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκ τῶν ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων· οἱ γὰρ παλαιοὶ τοὺς καταδικαζομένους θανεῖν ἀνέτεμνον καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἐώρων καὶ τὰ ὀρώμενα ἔγραφον. Ἐξ αὐτῶν οὖν ἔροῦμεν ποῦ καὶ πῶς καὶ πότε τὸ οὖρον γεννᾶται καὶ δὴ ῥητέον, ὅτι τὰ διὰ στόματος εἰσαγόμενα βρώματα καὶ πόματα εἰσέρχονται εἰς τὸν καλούμενον στόμαχον, (τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν εἰσερχομένων 10 διὰ στόματος), τὸ δοχεῖον, ὅπερ κάτωθεν αὐτοῦ ἔχει τὸν λεγόμενον πυλωρόν, ὃ ἐστὶ ἐσφιγμένον, ἵνα μὴ παραχωρήσῃ τὰ ἐν τῷ στομάχῳ προχωρήσαι εἰς τὰ ἔντερα, πρὸ τοῦ τὸ ἥπαρ λαβεῖν ἐκ τοῦ στομάχου τὸν χυλὸν τῶν εἰσαχθέντων διὰ τῶν λεγομένων μεσσαραικῶν φλεβῶν. Ἐξ γὰρ ὄρας ποιεῖ ἢ τροφή ἐν τῷ φ.330B στομάχῳ, ἐν ᾧ γίνεται ἡ χυλοποίησις τῶν εἰσαχθέντων βρωμάτων, ἢ αὐτὴ 15 λεγομένη καὶ πέψις. Γίνεται καὶ αὕτη οὕτως: τὸ ἥπαρ ἔχει κεκολλημένην ἐν αὐτῷ τὴν λεγομένην κύστιν, τὴν δεχομένην τὴν ξανθὴν χολήν, θερμὴν καὶ ξηρὰν οὖσαν· ἔχει δὲ κεκολλημένην ἐν αὐτῷ ταύτην τὸ ἥπαρ διὰ τὰς δύο αἰτίας ταύτας, μίαν, ἵνα ἐπίκειται τῷ στομάχῳ καὶ τῇ οἰκείᾳ θερμότητι ποιῇ τὴν πέψιν, ἥτοι τὴν χυλοποίησιν τῶν εἰσαχθέντων ἐν αὐτῷ βρωμάτων καὶ 20 πομάτων, ἄλλην, ἵνα τῇ θερμότητι αὐτῆς ἢ χολῇ ποιῇ τὴν ἔψησιν τοῦ αἵματος· ἑτέραν, ἵνα ἔλκῃ τὴν χολήν ἐκ τοῦ αἵματος καὶ καθάισῃ τὸ αἷμα· καὶ ἑτέραν, ὅταν τὸ ἥπαρ λάβῃ διὰ τῶν μεσσαραικῶν τὸν χυλόν, τότε ὀλίγον τῆς χολῆς ἐξέρχεται ἐκ τῆς χοληδόχου κύστεως καὶ εἰσερχόμενον εἰς τὸν στόμαχον τῇ ὀρμυτῆτι αὐτῆς δάκνει τὸν πυλωρόν καὶ ἀνοίγει τοῦτον καὶ διέρχεται τὰ 25 ἐν τῷ στομάχῳ καταλειφθέντα τὰ ἔντερα, ὅπου καὶ κόπρος γίνεται. Ἐξ ἐκείνης δάκνει τὸν ἀφεδρωῖνα καὶ ἀνοίγει καὶ αὐτὸς καὶ γίνεται ἡ τῆς γαστροῦ ἐνέργεια. Καὶ διὰ ταύτας τὰς δύο αἰτίας ἐστὶ κεκολλημένη ἢ χοληδόχος κύστις ἐν τῷ ἥπατι· ὅτι δὲ ἐπικεκολλημένη, τοῦτο δηλοῦσι πολλὰ συκώτια ζώων· εὐρίσκομεν γὰρ πικρὰ διὰ τὸ ῥαγῆναι τὴν χοληδόχον κύστιν καὶ ἐκχυθῆναι εἰς αὐτὰ τὴν 30 χολήν. Ἐπανέλθωμεν οὖν ὅθεν [παρεξείημεν], παρεξέδημεν, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐλέγομεν λαμβάνει τὸ ἥπαρ τὸν χυλόν ἐκ τοῦ στομάχου διὰ τῶν μεσσαραικῶν φλεβῶν καὶ ἄγει τοῦτον εἰς τὴν στελεχιαίαν φλέβα, μεγάλην οὖσαν. Αἱ γὰρ φλέβες τοῦ ἥπατος δένδρον (<εοίκασιν>), ὧν ἡ μὲν μεγάλη στέλεχος, αἱ

1 πρῶτον 3 τίνι 4 ὕδατώδες 5 ἵνα 6 ἀνατομικῶν 8 ὀρώμενα 11 ὅπερ
12 ἐσφιγμένον 13 λαβῶν 14 ὄρας 15 γίνηται αὐτὴ 16 πέψις γίνηται
καὶ κολλημένην 17 ξανθὴ 18 καὶ κολλημένην 21 αὐτῆς 22 ἔλκῃ καθέση
23 τῶν χυλῶν 26 γίνηται 27 ἐνέργεια 28 καὶ κολλημένη 29 συκωτοτα 30 ἀραγῆ-
ναι καὶ ἐκχυθῆναι τὴν χοληδόχον κύστιν εἰς αὐτὰ τὴν χολήν. 34 φλέβαις στέλεγχος.

δὲ μικραὶ κλάδοι. Εἰ οὖν τῇ στελεχιαίᾳ φλεβί τῇ μεγάλῃ γίνηται ἢ ἔψησις τοῦ
 αἵματος, σὺν αὐτῷ γίνεται καὶ ἡ ξανθὴ χολή καὶ ἡ μέλαινα καὶ τὸ φλέγμα·
 ὧν τὴν μὲν ξανθὴν χολὴν ἔλκει ἢ ἐν τῷ ἥπατι χοληδόχος κύστις διὰ τοῦ ἐν
 αὐτῇ πόρου· εἰ γὰρ ἐμφραγῆ ὁ πόρος καὶ οὐκ ἐλκυσθῆ, ἡ ξανθὴ χολή
 5 συναπέρχεται τῷ αἵματι καὶ θερμαίνει ὅλον τὸ σῶμα καὶ ποιεῖ πυρέσσειν τὸν
 ἄνθρωπον καὶ βάπτει τὸ σῶμα ξανθοχολικῷ χρώματι καὶ μάλιστα τὰ λευκὰ
 τῶν ὀφθαλμῶν, ὀνομάζεται δὲ τοῦτο τὸ πάθος ἵκτερος. Τούτου τότε φλεβοτο-
 μηθέντος τὸ αἷμα ὠχρὸν ἔσται καὶ ξανθοχολικόν. Τὴν δὲ μέλαιναν ἔλκει ὁ σπλήν,
 φ. 331 καὶ ἔχει ταύτην οἰκίαν τροφῆν, διὸ καὶ μέλας μὲν ἐστὶν ὁ σπλήν καὶ |
 10 κατάγει ταύτην διὰ τοῦ πόρου αὐτοῦ, ὃς εἰ ἐμφραγῆ συναρτίζεται τῷ αἵματι
 καὶ ἡ μέλαινα καὶ γίνεται μέλας ἵκτερος. Τούτων δὲ οὕτως ἐλκόντων τὰς
 εἰρημένους χολὰς, τότε διασπείρει [εἰς] τὸ αἷμα ἢ φύσις εἰς τὰ μικρὰ φλέβια τοῦ
 ἥπατος καὶ γίνεται ἡ ἔψησις καὶ τὸ ἐρυθρὸν χρώμα· καὶ ἐκείθεν ἀπέρχεται τὸ
 αἷμα πρῶτον εἰς τὴν καρδίαν, ἔπειτα εἰς τὸν πνεύμονα καὶ οὕτως εἰς τὸ ὅλον
 15 σῶμα, τρέφον αὐτό. Καὶ τελευταῖον, ὅταν καταλειφθῆ τὸ ὕδατῶδες, ἀπέρχεται
 εἰς τοὺς νεφροὺς καὶ τρέφει αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦτο <οὔτοι> τοιαύτης χροῖας. Τοῦ
 δὲ αἵματος ὄχημα εἶναι τὸ ὑγρὸν <περίτωμα>, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀπέρχηται παντα-
 χοῦ ὄπερ, ὠχρὸν μετὰ τὸ λαβεῖν τοὺς νεφροὺς τὸ καταλειφθὲν αἷμα, εἰς τὴν
 σθροδόχον κύστιν ἀπέρχεται, ἀκακίθεν εἰς τὴν βάλανον καὶ δι' αὐτῆς οὐρεῖται εἰς
 20 τὸ ἐκτός. Καλῶς ἄρα ἔλεγον οἱ παλαιοὶ τὸ σθρον ὕδατῶδες περίτωμα καὶ
 περιήθημα τοῦ αἵματος. Τοῦτο οὖν τὸ σθρον διαιρεῖται εἰς δύο, ὧν τὸ ἐν
 καλεῖται χῦμα, διὰ τὸ κεχῦσθαι, τὸ δὲ ἄλλο παρυφιστάμενον [καὶ] λέγεται,
 ὅτι παρ' αὐτῷ χῦμα ὑφίσταται καὶ ἄλλοιον ἐμφαίνεται καὶ ὥσπερ καπνὸς ἢ
 ἀτμός. Τοῦτο δὲ τὸ παρυφιστάμενον νῦν ἑατέον, ρητέον δὲ περὶ τοῦ χύματος.
 25 **Περὶ ποσότητος καὶ ποιότητος.** Τὸ οὖν χῦμα διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς
 ποσότητα καὶ ποιότητα· καὶ ἡ μὲν ποσότης διαιρεῖται εἰς τρία, εἰς πολὺ, εἰς
 ὀλίγον καὶ εἰς σύμμετρον, τὸ μῆτε πολὺ, μῆτε ὀλίγον. Ἡ δὲ ποιότης διαιρεῖται
 καὶ αὐτὴ εἰς τρία, εἰς παχεῖαν σύστασιν καὶ εἰς λεπτήν καὶ εἰς σύμμετρον, τοῦ-
 τέστι μέσην, μῆτε παχεῖαν, μῆτε λεπτήν. Ἡ παχεῖα σύστασις διαιρεῖται εἰς δύο
 30 καὶ γὰρ ἢ οὐρεῖται παχὺ καὶ μένει παχὺ διὰ παντός, ἢ οὐρεῖται παχὺ καὶ οὐ
 μένει παχύ, ἀλλὰ λεπτύνεται. Καὶ τὸ λεπτόν ἐπίσης διαιρεῖται ὁμοίως εἰς δύο
 καὶ γὰρ ἢ οὐρεῖται λεπτόν καὶ μένει λεπτόν, ἢ οὐρεῖται λεπτόν καὶ οὐ μένει
 λεπτόν, ἀλλὰ παχύνεται· καὶ τοῦτο διχῶς, καὶ γὰρ ἢ ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπαχύνθη,
 ἢ ὑπὸ τῆς ἕξω ψυχρότητος. Καὶ τὸ πρότερον εἰσαγόμενον εἰς θερμοῦν ὕδωρ
 35 [οὐ] λεπτύνεται.

1 στελεχιαία φλεβί τῇ μεγάλῃ γίνηται 4 αὐτῆς ἐλκισθῆ 5 συναπέρχεται
 6 κάπτη 8 ὠχρῶν ἔχει 9 οἰκίαν καὶ κακὰς 10 ε φραγῆ 11 γίνηται 12 τέτο
 13 ἔψησις ἀπέρχεσθαι 15 τελευταῖον 16 χροῖας 19 οὐροῦνται 21 περιήθημα
 28 παχύαν 33 ἢ.

Περὶ χροιάς διαγνώσεως. Ἡ δὲ χροιά διαιρεῖται εἰς ἕξ καὶ γὰρ λευκόν, ὠχρόν, πυρρόν, ξανθόν, ἐρυθρόν καὶ μέλαν. Χωρὶς οὖν τοῦ λευκοῦ καὶ μέλανος ἕκαστον τῶν λοιπῶν ἔχει ὑπόθεσιν, καὶ γὰρ προσλαμβάνον τὴν ὑπὸ πρόθεσιν, λέγεται τὸ μὲν | ὠχρόν ὑπωχρον, τὸ δὲ πυρρόν ὑπόπυρρον, τὸ δὲ ξαν-φ.331^β θὸν ὑπόξανθον καὶ τὸ ἐρυθρόν ὑπέρυθρον. Διότι δὲ τὸ λευκόν καὶ τὸ μέλαν ἔχουσι πολλὰς διαφορὰς, διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν ὑποβάσεις.

Περὶ διαφορᾶς λευκοῦ οὖρου· περὶ διαφορᾶς μέλανος οὖρου· περὶ ὀσμῆς. Καὶ γὰρ τοῦ μὲν λευκοῦ διάφορον τὸ κρυσταλλῶδες ἔστι καὶ τὸ τιτανοειδές, τὸ ὕδατοιδές, ὅμοιον ὕδατι, τὸ γαλακτοειδές, τὸ λευκόν, ὅπερ ἔστιν ὡς κέρας διαηγές, τὸ δὲ χαρωπόν, οἷα τὰ τῶν καμήλων ἔρια τὰ ὑπόλευκα, 10 ἢ ὥσπερ λίθος μυλίτης. Μέλανος οὖρου. Τοῦ μέλανος οὖρου διαφοραὶ αὗται καὶ γὰρ τὸ μελανθέν, ὄλω λέγω [ᾧτι] καὶ τὸ χῦμα καὶ τὸ προϋφιστάμενον, καὶ τούτου ἢ μελανή ὑπόστασις, ὅπερ ἔστι καὶ ὀλέθριον, ἢ μελανὸν ἔχει ἐναίωρημα, ἢ ἦτον ὀλέθριον. Περὶ ὀσμῆς. Ἡ δὲ ὀσμὴ διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς λίαν δυσώδεις καὶ εἰς ἦτον δυσώδεις. Καὶ αὗται μὲν εἰσὶν αἱ τοῦ χύματος διαφοραὶ, εἰς 15 αἷς δῆλον διαιρεῖται τὸ χῦμα· τὸ δὲ παρϋφιστάμενον διαιρεῖται εἰς δ' αὐτά, εἰς ποσότητα, εἰς ποιότητα, εἰς σχέσιν καὶ εἰς τόπον. Καὶ ἡ ποσότης εἰς γ' εἰς πολύ, εἰς ὀλίγον καὶ εἰς σύμμετρον, τὸ μήτε πολύ, μήτε ὀλίγον. Ἡ δὲ ποιότης εἰς λευκόν ἢ ὠχρόν, ἢ ἐρυθρόν ἢ μέλαν. Ἡ σχέσις ἢ εἰς ἠνωμένον, ἢ εἰς διεσπαρμένον. Ὁ τόπος ἢ ἐπιπολάζει ἄνω ἢ ὑφιζάνει κάτω ἢ ἐν τῷ μέσῳ φέρεται 20 καὶ καλεῖται τὸ μὲν ἄνω ἐπιπολή, τὸ δὲ κάτω ὑπόστασις, ἔχον τὴν ὑποκάτω στάσιν, τὸ δὲ μέσον ἐναίωρημα [αἰρωῶ γὰρ τὸ κρεμῶ, καὶ αἰώρα ἢ κρεμάστρα]. Καὶ αὕτη μὲν ἢ τοῦ προϋφισταμένου διαίρεισις. Χρῆ δὲ εἰπεῖν ἡμᾶς πῶς γίνεται τῶν χρωμάτων ἕκαστον. Τὸ γὰρ λευκόν, εἰ δέξεται τινα χολῆν ὀλίγην γίνεται ὑπωχρον, χυνομένης ὀμοβοράστου πλεῖον ἔστιν [εἶναι] ὠχρόν, ὥσπερ τὸ 25 χρυσόξυλον, ἢ τούτου ὁ καλῶς ἐψηθεὶς ζωμός, καὶ δηλοῖ ὅτι τὸ χρῶμα τὸ ὕδατῶδες ἐδέξατο χολῆν περισσοτέραν, διὸ καὶ τὸ χρῶμα ὠχρόν ἐγένετο. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ὑπόπυρρον, ἔοικος χρυσῷ, τῷ ἀπὸ Κελτικῆς ἐρχομένῳ, γλανκωτέρῳ ὄντι τὸ δὲ πυρρόν ἔοικε χρυσῷ ὀδρῦζῳ, τὸ δὲ ὑπόξανθον ἔοικε κνίκῳ ἀληθινῷ καὶ κρόκῳ· τὸ ξανθὸν γίνεται ἀπὸ ἰχθυοειδοῦς αἵματος, τῷ γὰρ λευκῷ 30 προσελθὸν τὸ λαμπρὸν χρῶμα, ὥσπερ ἰοβαφές <πεποίηκεν, ὁ> | φλόγινον φ. 332 καλοῦσιν, ὁ δὲ Γαληνὸς φοινικοῦν. Τὸ ἐρυθρόν ἀπὸ καθαροῦ καὶ ἀθολώτου αἵματος καὶ ἀδόλου, τὸ καὶ γὰρ ὀρῶδες, ὃ ἔστιν ὑπερωπιημένον· τοιαῦτα εἰσὶ τὰ τῶν ἰκτέρων οὖρα. Τὸ δὲ κvanoῦν, ὡς φησὶν ὁ Γαληνός, ὅταν τῷ λευκῷ προσέλθῃ τὸ λαμπρὸν, τὸ παρὰ τῶν βαφῶν κεκλημένον φλόγινον, καὶ γίνεται 35 μέλαν, κατακορῆς τότε καλούμενον. Τὸ δὲ φαῖον γίνεται ἐκ λευκοῦ καὶ μέλα-

1 ἕξ 3-4 ὑποπρόθεσιν 8 διαφορῶς τὸ κρυπαλόεν 11 Μελάνοῦ 13 ἢ
21 ἐπιπολύ 26 ἢ 27-28 τοῦ δις «μετὰ δὲ τοῦτο» τὸ ἀπὸ 29 στροίζω
30 τὸ γὰρ λευκόν 31 ὅπερ οἰοβαφές 34 κίανου 35 βαφῶν ἐλημένον 36 κατεκορῆς.

ρος, κραθέντων ἀλλήλοις, ὡς τὰ ροισχάδια. Τὸ χλωρόν, ὡς πράσινον κραιμ-
 βίζον ἢ ὡς χλόη, ἔχει καὶ πλάτος. Καὶ τὸ μὲν αἰτιῶν ἰῶδες χροιάν ἔχον ἴων,
 ἰσαῖῶδες καὶ σμαραγδίζον. Ταῦτα δὲ πάντα γίνεται ὑπὸ θερμότητος πλείστης· τὸ
 πελιδνόν, ὅπερ ἔστι βαθύτερον τοῦ φαιοῦ, ἔστι (δὲ) ὡς μόλυβδος ἢ τὰ ἐξερχό-
 5 μενα ἔλκη ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ σώματος καὶ τὰ μελανίζοντα ἐκθλάσματα τοῦ
 δέρματος· τοῦτο δὲ γίνεται ἢ ὑπὸ ψύξεως ἢ πληγῆς. Τὸ δὲ μέλαν οὖρον ποτὲ
 μὲν ψῦξιν δηλοῖ, ποτὲ δὲ θερμότητα. Γνοίης δὲ ποτε τοῦτο καὶ ποτε ἐκεῖνο ἐκ
 τοῦ προηγησαμένου οὔρου· καὶ γὰρ ἐὰν προηγήσῃται χλωρόν, θερμότητα
 σημαίνει, ἐὰν δὲ προηγήσῃται πελιδνόν, ψῦξιν.

10 **Περὶ πεπεμμένου οὔρου.** Καὶ περὶ χρωμάτων ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.
 Ἐν δὲ (τοῖς) ἄνω διείλομεν τὰ οὔρα εἰς τὰ πεπεμμένα καὶ ἄπεπτα καὶ ὀλέ-
 θρια. Εἶπωμεν πρῶτον ποῖόν ἐστι τὸ πεπεμμένον οὖρον· τοῦτο δὲ ἔστι κάλλι-
 στον, ὅτι ἔστιν ὁμοίον τῶν ὑγιανόντων· καὶ ἔστι τῇ μὲν χροιά ὑπόπυρρον καὶ
 πυρρὸν ἢ ὑπόπυρρον, τῇ δὲ συστάσει σύμμετρον, ἐκ τούτου δὲ ἢ, παρατροπῆ
 15 γεγεννημένη, ἄπεπτον, καὶ ἄπεπτον ἢ μᾶλλον ἢ ἥτιον· τὰ δὲ ἥτιον ἄπεπτα, οὔτε
 χρώμα ἔχουσιν, οὔτε παρφυσιτάμενον· ἀλλὰ καὶ τῇ συστάσει ἔστιν ἄπεπτον,
 οἷον τὸ λέπιον.

Περὶ ἀπέπτου οὔρου. Τὸ λευκὸν καὶ μὴ ἔχον παρφυσιτάμενον, τοῦτο
 ἄκρον ἄπεπτον ὑπάρχει, ὅτι οὔτε τὸ χρώμα οὔτε τὴν σύστασιν, οὔτε τὸ παρ-
 20 φυσιτάμενον ἔστι πεπεμμένον· οὐδὲ γὰρ τούτων ἴσχυσεν ἢ φύσις, διότι ἦν ἀσθε-
 νῆς ἢ αἱματοποιητικὴ δύναμις. Καὶ τὸ τοιοῦτον οὖρον σημαίνει ἀσθένειαν
 φυσικῆς δυνάμεως. Τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἢ ἀσθένεια γίνεται διὰ πολλὰ αἷτια
 καὶ γὰρ ἢ διὰ γῆρας φυσικὸν ἡλικίας (ἢ γὰρ γεροντικὴ ἡλικία τοιοῦτον οὖρον
 φέρει ἀσθενῆ δύναμιν ἔχουσα) ἢ διὰ μακρονοσίαν, καὶ τούτων γὰρ καὶ ἢ
 25 δύναμις ἀσθενῆς καὶ τὰ οὔρα τοιαῦτα, ἢ διὰ πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν καὶ
 φ.332β μᾶλλον, ἂν ἦν ὁ οἶνος ἐξίτηλος | καὶ ἀσθενῆς, οὗ γὰρ ἠδυνήθη ἢ φύσις περι-
 γενέσθαι τούτων ἢ διὰ τὸ πλῆθος αἰτιῶν, ἢ δι' ὀλίγην ἰσχύϊν. Αὕτη γὰρ ἢ
 δι' ἔκλυσιν ἢ δι' ὀδοιπορίαν ἢ βιωτικὴν δουλείαν, οἷον θέρος ἢ ὄϊνος, διηθη-
 μένον ἐξερχόμενον, ἢ διὰ νόσον καλουμένην διαθήτην, ἐν ἣ ὁ μόνον λεπτόν
 30 καὶ λευκὸν γίνεται, ἀλλὰ καὶ πολὺν γίνεται καὶ διὰ πολλὴν θερμότητην δυσκρα-
 σίαν τῶν νεφρῶν τῇ θερμότητι τῇ πολλῇ πολλάκις τὸ ὑγρὸν πολὺν ἐλκόμενον
 πολὺν οὐρεῖται καὶ ἔπεται καὶ δίψα καὶ πολυποσία διὰ τὴν συνεχῆ καὶ πολλὴν
 οὐρησιν· λευκὸν καὶ λεπτόν, ὅτι ταχέως ἔλκεται, ταχέως ἐλκόμενον οὗ συμφθά-
 ζει καὶ ἢ φύσις πέφαι ἢ τὸ χρώμα ἢ τὴν σύστασιν, ἵνα τὸ μὲν βάφη, τὸ δὲ

1-2 κραθέν ὡς τὰ ροιευδῆς χάσμα χλωρόν κραιμβίζων 3 σατῶδες - σμαραγδί-
 ζων γίνηται 5 ἔλκει 6 χρώματος 8 προσηγήσαι τὸ 11 τὸν δὲ ἄνω διήλ-
 θομεν 13 ἢ μὲν 14 ἢ παρατροπή 15 γεγεννημένη οὔτε 19 ἄπεπτος οὔτε
 τὸ οὔτε τῇ σύστασιν 21 αἱμοποιητικῆς οὔρον 22 γίνηται 25 πολυποσία
 26-27 περιγενέσθαι 27-28 ἢ διέκλυσιν ἢ ὀδοιπορίαν δουλίαν ὄϊνος 29 ἐν ἢ 30 γίνη-
 ται 31 δυσκρασίαν ἢ θερμότης ἢ πολλὴ πολύσκις 33 ἐλκόμενον οὐ συμφάζει.

παχύνη καὶ διὰ τοῦτο οὖρεται λεπτὸν καὶ λευκόν. Καὶ ταῦτα πάντα χωρὶς πυρετοῦ· εἰ δὲ πυρετὸς εἴη καὶ τὸ οὖρον τοιοῦτον ἢ ἀμφημερινὸς πυρετὸς διαλείπων ἐστὶν (ὁ τοιοῦτος γίνεται ἀπὸ φλέγματος, τὸ δὲ φλέγμα ἐστὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν) ἢ τοῦ φλέγματος ψυχρότης διεκώλυσε τὴν πεπτικὴν δύναμιν πέψαι τὴν τοῦ οὖρου σύστασιν σύμμετρον· τὸ γὰρ μέλι λεπτὸν ὄν καὶ ἐφόμενον παχύνεται· ἐκωλύθη δὲ ἡ ποιητικὴ δύναμις διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ φλέγματος. Παχύνεται τὸ οὖρον καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ λευκότητα, ὃ ἐστὶ καὶ τὸ οὖρον λεπτὸν καὶ λευκὸν ἐπὶ τοῦ ἀμφημερινοῦ, ὃ ἐστὶ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ φρενίτου τοιοῦτον. Καὶ γὰρ ἡ θερμότης ἐστὶν ἀνωφερῆς, ἀνωφερῆ δὲ οὖρα ἀνέρχεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν· ταύτης δὲ ἀνελεύσεως, τὸ μὲν οὖρον λεπτὸν καὶ λευκόν, οἱ δὲ πόδες τοῦ πάσχοντος ψυχροί. Ἐὰν τοῦ οὖρου τοιοῦτου μένοντος καὶ ὁ φρενίτης ἐπιμένῃ καὶ ἡ παραφροσύνῃ παρεδρεύῃ, <οὐ> διώσει θάνατον πάσχων. Καὶ ταῦτα σημαίνει τὸ λεπτὸν καὶ τὸ λευκὸν οὖρον. Ποῦ δὲ ἀνωτέρω διαιροῦντες τὴν σύστασιν ἐλέγομεν ταύτην καὶ οὖρεῖσθαι ἢ λεπτὴν καὶ μένειν λεπτὴν ἢ οὖρεῖσθαι παχεῖαν καὶ μένειν παχεῖαν ἢ οὖρεῖσθαι παχεῖαν καὶ ὕστερον ἀποκαθίστασθαι καὶ γίνεσθαι λεπτὴν· τὴν μὲν τῆς συστάσεως διαίρεσιν οὕτως εἶπομεν τί δὲ σημαίνει ἕκαστον οὐκ εἶπομεν, διὰ τὸ ἐπιλαθέσθαι ἡμᾶς· τὸ δὲ τότε παρ' ἡμῶν ἔαθεν νῦν ἀποτεθήσεται καὶ ῥηθήσεται. Λέγομεν γὰρ ὅτι σύστασις ἢ οὐ ῥηθεῖσα λεπτὴ καὶ μένουσα λεπτὴ ἐσχάτως ἐστὶν ἀπεπτος, διατί; διότι ἡ πέψις, ἢ αὐτὴ καὶ ἔψησις λεγομένη, παχύνει συμμέτρως τὰ οὖρα | ὅτι δὲ ἡ πέψις, ἢ αὐτὴ καὶ ἔψησις λεγομένη, παχύνει, ὡς τὸ λεπτὸν μέλι παχύνεται ὑπὸ τῆς ἐψήσεως, ἢ δὲ οὖρηθεῖσα λεπτὴ ὑπόστασις ὕστερον καὶ ἀναθολοῦται καὶ παχυνθεῖσα, δηλοῖ, ὅτι ἡ ὕλη ἀρχὴν ἔλαβε πέψεως, ἢ δὲ ῥηθεῖσα σύστασις, οὖρηθεῖσα σύστασις παχεῖα ὕστερον λεπτινθεῖσα, δηλοῖ ὅτι ἡ μὲν ταραχὴ τῶν ἐν σώματι χθές γεγεννημένη ἤρξατο διακρίνεσθαι καὶ διεγείρεσθαι ἢ αἰμοποιητικὴ δύναμις πρὸς τὸ ποιεῖν τὸ οἰκτεῖον αὐτῇ ἔργον. Καὶ οὕτως ἢ μὲν λεπτὴ σύστασις ταῦτα δηλοῖ, ἢ δὲ λεπτὴ σύστασις μετὰ λευκοῦ χρώματος ἄπερ δηλοῖ; προεῖρηται γὰρ ὅτι λευκὴ καὶ λεπτὴ σύστασις ἐπὶ γεροντικῆς ἡλικίας πέφυκε γίνεσθαι, ὁμοίως καὶ [ἢ] ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ· ἐκεῖ μὲν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως καὶ τοῦ γήρους, ἐνταῦθα δὲ δὴ ἐν τοῖς παιδίοις, διότι πλεονάζει ὁ ὤμος χυμὸς. Πλεονάζει δὲ οὗτος ἐν αὐτοῖς διὰ τρεῖς αἰτίας καὶ γὰρ δι' ἀθηφαγίαν, διὰ πολυφαγίαν καὶ διὰ θρέψιν ἢ δὲ θρέψις γίνεται διὰ τὸ ποιῆσαι ταῦτα δύο, ἐν μὲν τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος, ἕτερον δὲ διὰ τὸ ἀναπληρῶσαι τὰ κενωθέντα. Καὶ γὰρ ὡσπερ ἐν τοῖς τοίχοις εὐρίσκονται λίθοι καταδεδαπανημένοι ὑπὸ τοῦ ἀέρος, οὕτως ὁ

1 οὖρηται 3 ὁ τοιοῦτον γίνηται 4 ἢ τοῦ 5-6 παχύνηται ποιητικὴ
7 παχύνηται λευκότητα 8 φρενίτου 9 ἀνωφερῆς δὲ 11 φρενίτης ἐπιμένει
14 μένει 15 μένης γίνεται 16 εἶπωμεν 18 ἀποτεθήσεται ἢ οὐ ῥηθήσα
20 παχύνη συμμέτρως 21 ἐκ τούτου λεπτὸν παχύνεσθαι 27 χρώματος προήρηται
32 γίνηται ποιῆσαι ἐν μὲν 33 καινωθέντα 34 κατὰ δὲ δαπημενοί.

αὐτὸς ἀὴρ δαπανᾷ καὶ διαφορεῖ τὸ δέσμα τοῦ σώματος, πάλιν δὲ ἀναπληροῦ-
 ται ὑπὸ τῶν σαρκῶν, τῇ αὐτοῦ ἐλκτικῇ δυνάμει καὶ ἐλκύσει τὴν οἰκίαν τρο-
 φήν· εἰ γὰρ μὴ εἴλκεν ἄλλην τροφήν ἀντὶ τοῦ διαφορηθέντος, ἐφθάρη ἄν, ὡσπερ
 τὰ τῶν νεκρῶν σώματα. Τοῦτο οὖν ἔλκει ἀπὸ τῶν σαρκῶν, αἱ σάρκες ἀπὸ
 5 τῶν φλεβῶν, αἱ φλέβες ἀπὸ τοῦ ἥπατος, τὸ ἥπαρ διὰ τῶν μεσαραικῶν φλεβῶν
 ἀπὸ τοῦ στομάχου, ὁ στόμαχος ἐκ τοῦ οἰσοφάγου, ὁ οἰσοφάγος ἀπὸ τοῦ στό-
 ματος καὶ ἡ ὄλκῃ τοῦ στόματος λέγεται πῆναι· ζητεῖ γὰρ ἀναπληρῶσαι τὸ
 ἐλκθὲν ὑπὸ τοῦ οἰσοφάγου. Ἀθηφαγία καὶ πολυφαγία διαφέρει· ἀθηφαγία ἔστι
 τὸ ἀδεῶς διηνεκῶς τρῶγειν, πολυφαγία τὸ πολλὰ τρῶγειν ἢ ἅπαξ ἢ διηνεκῶς.
 10 Διὰ οὖν τὴν θρέψιν καὶ τὴν πολυφαγίαν τῶν παιδῶν πλεονάζει αὐτοῖς ὁ ὤμος
 χυμὸς, οὗτος δὲ οὐκ ἂν ἦν ὤμος, εἰάν ἡδύνατο ἢ φύσις πέψαι καὶ ἐψηῶσαι
 τοῦτον, μὴ δυναμένη ἀδύνατος καὶ ἀσθενής, καὶ προσηκόντως. Ἔστι καὶ τοῖς
 φ.333β παιδίοις οὔρον λευκὸν καὶ λεπτὸν διὰ φύσεως | ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν, ὅπερ
 κάκιστον ἐν τοῖς παιδίοις, διότι ἐν αὐτοῖς πολὺ ἔστι τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρὸν
 15 καὶ δὴ κατακρατοῦν τὸ θερμὸν τοῦ ὑγροῦ. Εἰ δὲ ἀσθενεῖ τὸ θερμὸν, μένει τὸ
 ὑγρὸν ἀπεπτον καὶ ἀνεψήτων· ἀπέπτου δὲ καὶ ἀνεψήτου μένοντος τοῦ ὑγροῦ
 γίνεται ὁ ὤμος χυμὸς. Καὶ αὕτη ἔστιν ἡ προσθήκη τῶν παραλειφθέντων. Καὶ
 περὶ μὲν τῆς συστάσεως καὶ τοῦ χρώματος τοῦ ἐν τῷ χύματι ἱκανὰ τὰ εἰρη-
 μένα· νῦν δὲ ῥητέον περὶ τοῦ παρυσισταμένου, καὶ γὰρ περὶ τούτου λέγοντες
 20 εἴπομεν, ὅτι ἐπὶ τούτου δεῖ ζητεῖν διὰ ταῦτα ποσότητα, ποιότητα, σχέσιν καὶ
 τόπον. Καὶ ποσότητα εἰάν ἢ ἢ πολὺ ἢ ὀλίγον, ποιότητα, εἰάν ἢ λευκὸν ἢ μέλαν,
 σχέσιν, εἰάν ἢ ἡνωμένον ἢ διεσπαρμένον, τόπον, εἰάν ἐπιπολάζῃ ἄνω, ὅπερ καὶ
 νεφέλῃ λέγεται, καὶ ἔστι σημεῖον κακόν, ἢ εἰάν ὑφιζάνῃ κάτω καὶ ἔστι σημεῖον
 25 καλόν, καὶ λέγεται ὑπόστασις, ὅτι τὴν ὑποκάτω στάσιν ἔλαχεν ἔχειν· ἢ εἰάν μέσῳ
 ἔστιν αἰωρημένον καὶ κρεμάμενον, ὅπερ ἐναίωρημα λέγεται καὶ ἔστι σημεῖον
 καλόν, εἰάν ἀπὸ ἄνωθεν ἔρχεται κάτωθεν, καὶ κακόν, εἰάν ἀπὸ κάτωθεν ἔρχεται
 ἄνωθεν. Καὶ τοῦτο προσηκόντως, εἰ γὰρ τὸ ἄνω σημαίνει κακόν, τὸ κάτω ἀγαθόν·
 30 εἰάν ἐκ τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν ἀπέρχηται, σημεῖον κακόν, εἰάν ἀπὸ τοῦ καλοῦ
 τὸ κακὸν ἀπέρχηται, σημεῖον ἀγαθόν. Γνοίης δὲ τοῦτο πολλάκις θεασάμενος
 τὸ οὔρον, καὶ ὄψει τοῦτο ἢ κατερχόμενον ἢ ἀνερχόμενον· ἀνερχεται δὲ διὰ
 περιουσίαν καὶ πλῆθος πνευμάτων ὑπὸ τούτου αἰρόμενον· τὰ δὲ πνεύματα διὰ
 τὴν τῆς θερμότητος ἀδυναμίαν, οὗ γὰρ ἡδυνήθη ἢ φύσις ταῦτα πέψαι τὰ πνεύ-
 35 ματα· πολλῶ μᾶλλον οὐ δυναθήσεται πέψαι τὴν πλεονάζουσαν ὑγρότητα καὶ
 ὠμοχυμίαν, ὠμῆς οὔσης τῆς ὕλης καὶ ἀνεψήτου, ἀνάγκη τὴν φύσιν μὲν ἀγω-
 γνᾶν πρὸς τὴν τούτων πέψιν, αὕτη δὲ ποιεῖν τὴν τῆς νόσου παρουσίαν. Καὶ
 ταῦτα μὲν δηλοῖ ἕκαστος τόπος παρυσισταμένου, ἢ δὲ σχέσις αὐτοῦ εἰάν ἢ ἡνω-
 μένον ἢ διεσπαρμένον. Καὶ τὸ μὲν ἡνωμένον παρυσιστάμενον ἀγαθόν ἔστι

2 τὴν οἰκίαν 10 παιδῶν 11 οὐκ ἂν 15 κατακρατῶν ἢ δὲ 17 γίνηται
 18 χρώματι 22 ὡσπερ 28 ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακόν.

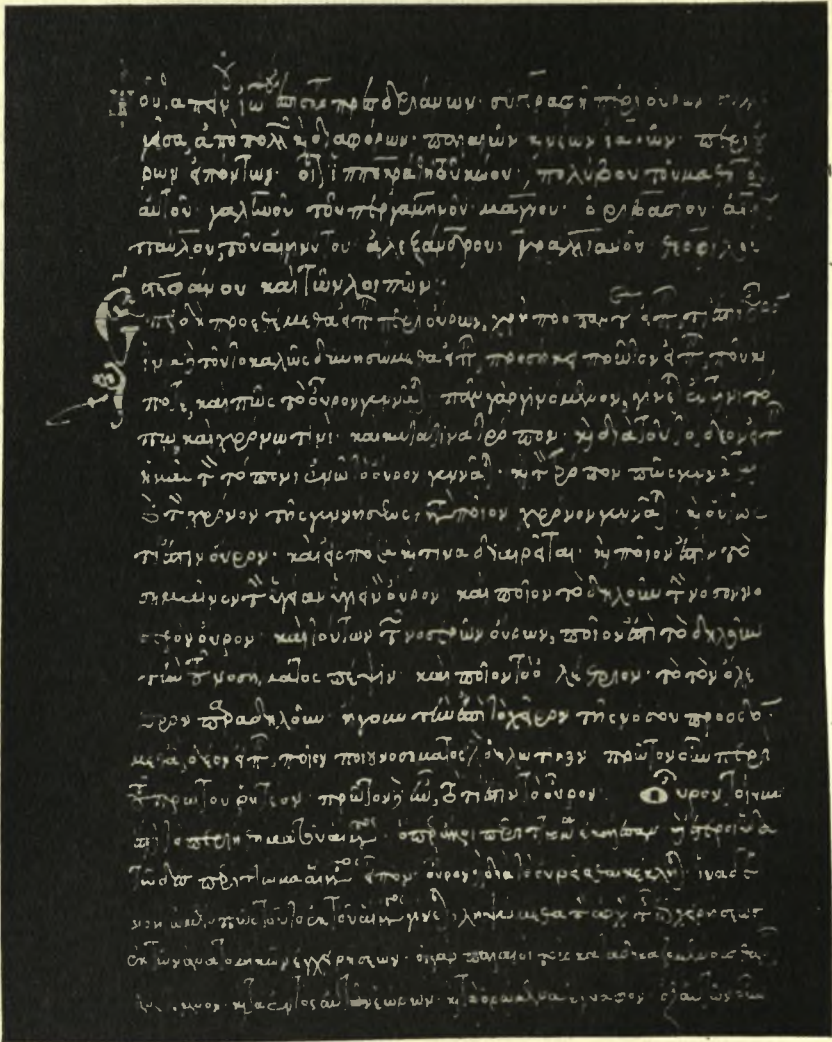
σημεῖον, τὸ δὲ διεσπαρμένον δηλοῖ, ὅτι πνεῦμα παραπεσὸν διέσπασε τοῦτο τὸ πνεῦμα, ὡς εἴρηται δι' ἀπερίαν ἢ ἀπεψίαν | διὰ τὴν τῆς δυνάμεως ἀσθένειαν. φ. 334
 Ἡ ἀσθένεια αὕτη, εἰὰν τὰ πνεύματα οὐκ ἴσχυσαν πέφαι πολλῶ μᾶλλον τὴν ὠμοχυμίαν, δι' ἣν ἡ νόσος. Τὸ λευκὸν παρυφιστάμενον κάλλιον τοῦ μέλανος, διότι τὸ μέλαν ἢ ὑπὸ πολλῆς θερμότητος καυθὲν ἐμελάνθη, ὡσπερ ὁ δαυλὸς 5 ὁ καυθεῖς, ἢ ὑπὸ πλήθους τοῦ χυμοῦ. Πῶς γίνεται λεπτὸν καὶ πῶς λευκὸν καὶ πῶς δέχεται καταφανῆ τινα [ἦ] χροιάν; Δεῖ πρῶτον εἰπεῖν τί σημαίνει ἡ λεπτή ἢ μένουσα καὶ λεπτινομένη καὶ αὐθις ποῖα χρώματα δύναται συμπλακῆναι μετὰ τῆς λεπτιῆς συστάσεως καὶ ποῖα μετὰ παχείας καὶ τίνα τὰ ἐξ αὐτῆς σημαινόμενα ἐπὶ τε τοῖς ὑγιαίνουσι σώμασι καὶ τοῖς νοσοῦσι. Λεπτὸν καὶ λευ- 10 κόν, λεπτή σύστασις, λευκὸν τὸ χρῶμα, λεπτόν, τὸ ἀκραιφνὲς ὕδωρ ὡσπερ, σημαίνει τάδε. Τὸ γαλακτώδες ἀπέχον τοῦ λευκοῦ συνίσταται [δὲ] ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν πυρετῶν, ποτὲ δὲ καὶ ἐν ταῖς παρακαμαῖς. Τοῦ γὰρ πυρετοῦ καιροὶ δ', ἀρχή, ἢ ἔναρξις καὶ ἀρχὴ τῆς κατακλίσεως, ἀνάβασις, ἢ τούτου ἐπίδοσις, ἀκμή, ἢ τελευταία τούτου αὐξήσις, παρακμὴ ἢ τούτου ὕφεις καὶ ἀρχὴ τῆς εἰς τὴν 15 ὑγίαν ἀπονεύσεως. Γλαυκὸν λεπτόν, λεπτὸν χαρωπὸν, ταῦτα ἀπέχοντα τοῦ λευκοῦ χρώματος ὅσον δὲ ἀπέχουσι τοῦ λευκοῦ, τοσοῦτω ἀπονεύουσι πρὸς τὸ νοσηρὸν τὰ ὑφ' ἐκάστου τῶν χρωμάτων σημαινόμενα. Καὶ ποίου αἰτίου ταῦτα φαινόμενα καὶ τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον πλάτη ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἐχόντων πλάτος ἔϊτα περὶ τοῦ παρυφισταμένου καὶ τούτου πρῶτον περὶ τῆς ποσότητος 20 εἰ πολὺ ἢ ὀλίγον καὶ τί σημαίνει, δευτέρον περὶ ποιότητος καὶ χρώματος καὶ τί σημαίνει, τρίτον περὶ σχέσεως, εἰ ἠνωμένον ἢ διεσπαρμένον καὶ τί σημαίνει καὶ πῶς γίνεται, τέταρτον δὲ περὶ δυσώδους ἢ μᾶλλον ἢ ἥτιον, καὶ ἐξῆς τί ἐστι τὸ ὀμαλὸν καὶ τί τὸ λεῖον καὶ τί τὸ οὐ λεῖον καὶ τίνα τὰ τούτων σημαινόμενα ἐστι πᾶσι καὶ ποιῆσαι συμπλοκὴν συστάσεως καὶ χρώματος καὶ παρυφισταμέ- 25 νου καὶ τί ἕκαστον τῆς συμπλοκῆς σημαίνει, οἷον τι σημαίνει τὸ ἔχον τοιάνδε σύστασιν καὶ τοιάνδε χρῶμα καὶ τοιοῦτον παρυφιστάμενον ἢ δὲ συμπλοκὴ, πότε συνίσταται σύστασις μετὰ ἐνὸς ἐκάστου τῶν εἰρημένων χρωμάτων καὶ τοῦ παρυφισταμένου καὶ τί σημαίνει, καὶ ὅτε πάσας τὰς συστάσεις καὶ πάντα τὰ χρώματα καὶ πάντα τὰ παρυφιστάμενα συμπλέξωμεν καὶ εἴπωμεν πότε 30 γίνονται καὶ πόθεν καὶ τί σημαίνουσι, ἀπαρτιζόμεν τὴν διδασκαλίαν.

Παρόμοιον ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὸ ἐν Κρακοβία¹ εὐρισκόμενον χειρόγραφον, ὅπερ ἀρχεται (f. 99^v) ἐπακριβῶς ὡς τοῦτο, ἀλλ' εἶναι κολοβὸν κατὰ τὸ

6 πλήθος 7 δέχεται 8 λοθηνομένη 9 μητὰ 11 ἀκραιφνὲς ὡσπερ
 14 ἀρχὴ κατακλήσεως 15 τοῦ εἰς 16 ὑγίαν ἀπέχοντος 17 χρῶματος
 21 πρῶτον περὶ 29 πᾶσας.

¹ Χάριτας ὁμολογῶ τῷ ἐν Κρακοβία διαπρεπεῖ καθηγητῇ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς κ. Ladislas Szumowsky διὰ τὰς ἀποσταλείσας μοι φωτογραφίας τοῦ χειρογράφου τούτου.

τέλος (fol. 104^v) λήγον εις τὴν φράσιν: «ἢ ὑπὸ πολλῆς θερμότητος καυθὲν ἐμελάνθη, ὡσπερ ὁ δαυλὸς ὁ καυθεὶς, ἢ ὑπὸ πληθὸς τοῦ χυμοῦ» (ὄρα ἄνωτ. σελ. 371, στίχ. 5.), ὡς καὶ τὸ ἐν Παλιέρμφ (Panormit. bibl. naz. XII, C. 3 φύλ.

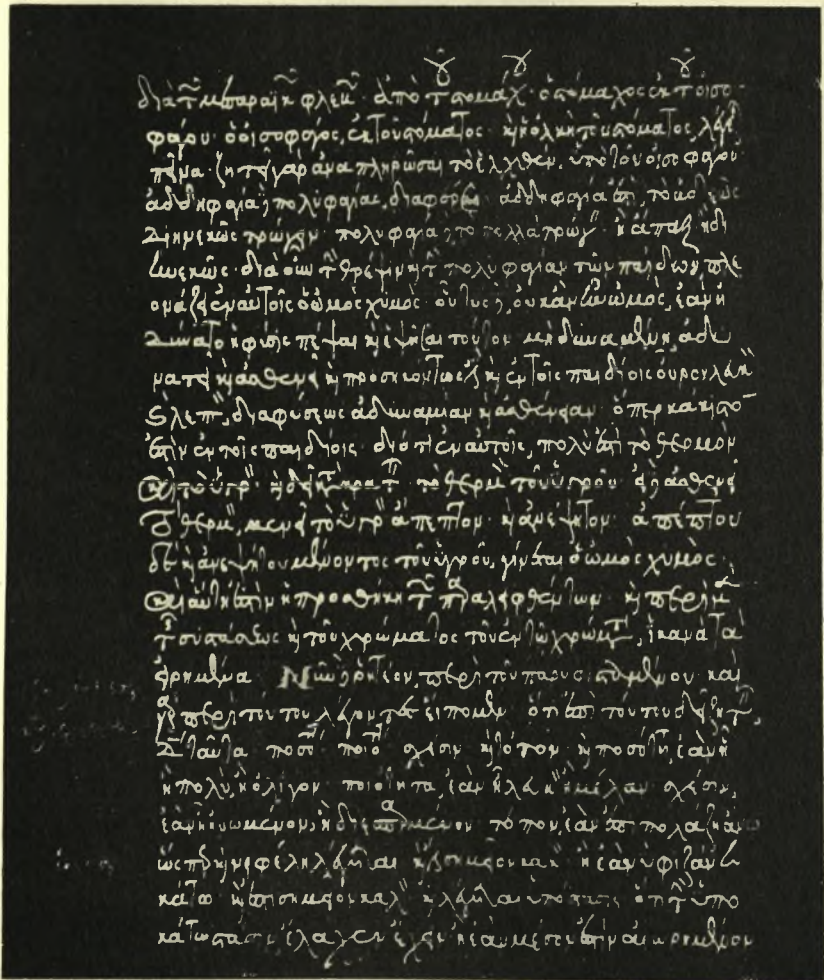

Εἰκ. 2. Ἀρχὴ Κώδικος Βιβλιοθήκης Κρακοβίας (2526 FF. VI, 5).

85-94^v) τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ὅπερ ἄρχεται καὶ λήγει ὡς τὸ τῆς Βιενναίας βιβλιοθήκης διὰ τῆς φράσεως «ἀπαρτιζόμεν τὴν διδασκαλίαν»¹.

¹ Ἐπιθι καὶ Diels, "Ἐνθ' ἄν. σελ. 55.

Ἐνάλογον εἶναι καὶ τὸ ἐν κώδικι Suppl. Graec. 637 τῆς Παρισινῆς βιβλιοθήκης, οὗ ἀρχὴ μὲν (λίαν ἐσθεσιμένη):¹ «Τοῦ ταπεινοῦ Ἰω. Ἐπισκόπου Πρισοδριανῶν συγγραφή περὶ οὖρων, συλλεγεῖσα ἀπὸ πολλῶν καὶ διαφό-

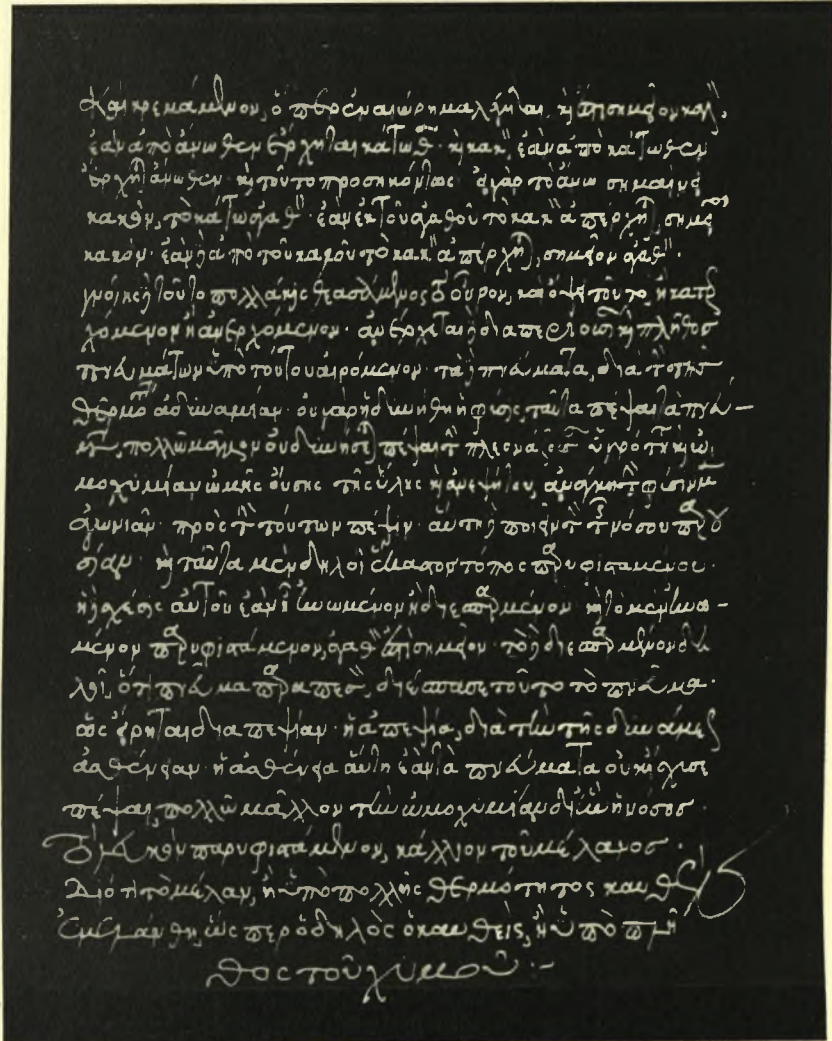
Εἰκ. 3. Σελὶς Κώδικος βιβλιοθήκης Κρακοβίας.
(Ὁρ. κείμενον σελ. 370 στίχ. 5).

ρων παλαιῶν καὶ νέων ἱατρῶν περὶ οὖρων εἰπόντων, οἶον Ἰπποκράτους τοῦ Κῆου, Πολύβου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, Γαληνοῦ τοῦ Περγαμηνοῦ, Μάγνου,

¹ Πβλ. Diels, Ἐνθ' ἄνωτ., Τόμ. II, σελ. 55.

ἽΟρειβασίου, ἸΑετίου, Παύλου τοῦ Αἰγινήτου, ἸΑλεξάνδρου Τραλλιανοῦ, Θεοφίλου, Στεφάνου καὶ λοιπῶν.

ἸΕπειδὴ προεδέμεθα εἰπεῖν περὶ οὕρων...», τέλος δέ, διάφορον «καὶ

Εἶκ. 4. Τέλος Κώδικος βιβλιοθήκης Κρακοβίας.

(ἸΟρ. κείμενον σελ. 371 στίχ. 6).

πάνυ ἄγαμαι τὸν ἄνδρα καὶ πολλαχῆ καλῶς αὐτοῦ ἐξεύρηται· παρακαλεῖσθαι δὲ μηδὲ τῶν φωτισμάτων ἀφίστασθαι τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ὑπὲρ πάντων

γνώσεσθαι». Τὸ ὅλον ἔργον περιλαμβάνεται ἐν 5 μόνον σελίσι (σελ. 50-55) ¹.

Τὴν β' τάξιν ἀποτελεῖ τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ ἀποκείμενον χειρόγραφον 293 τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ὅπερ φέρει ὡς τίτλον (φύλ. 22): «Συνάξεις θεοφόρου πατρὸς καὶ ἐπισκόπου Ἰωάννου περὶ οὖρων καὶ ἄλλων πολλῶν» ἀρχὴν δὲ τοῦ κειμένου «περὶ οὖρων προθέμενος γράφειν» τέλος δὲ «καὶ τοὺς βουλομένους ἀναγιγνώσκειν ἐπαφήκαμεν ἀμήν». Τὸ κείμενον ὅμως τοῦτο εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ «περὶ οὖρων» ἔργον, ὅπερ ἦδη ἐξέδοτο ὁ γνωστός Ὀλλανδὸς Bussemaker ἐν τῇ *Revue de philologie, de litterature et d'histoire ancienne* (Τόμ. Α', σελ. 423-438 καὶ 543-560) ὑπὸ τὸν τίτλον «Στεφάνου, περὶ οὖρων» ².

Τὴν γ' ὁμάδα ἀποτελοῦσι 1) Τὸ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν ἀποκείμενον (ἀρ. 1481,3) χειρόγραφον τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ὅπερ φέρει ὡς τίτλον: «Ἰωάννου ἐπισκόπου Πρισοδριανῶν, Περὶ οὖρων διάγνωσις καὶ πραγματεία ἀρίστη», ἀρχὴν (σελ. 41): «Τὴν περὶ τῆς τῶν οὖρων διαφορᾶς πραγματείαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐπεχείρησαν συγγράφαι κτλ.» τέλος δὲ «καὶ αὕτη ἢ συμπλοκὴ συνίσταται καὶ ὑπερόπτησιν κατὰ σύστασιν, καί...» ³.

Ἄλλὰ καὶ τούτου τοῦ χειρογράφου ἡ ἔρευνα ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ περιεχόμενον κείμενον εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὸ ἐκδοθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ Ideler ἐν *Phys. et med. Graeci minores* (τόμ. Α', σελ. 261, ὄρ. ἔκδ. Ἄριστ. Κούζη ἐν Βυζαντινῶν ἰατρῶν τὰ εὐρισκόμενα Α.-Β. Θεοφίλου, Περὶ οὖρων καὶ διαχωρημάτων, σελ. 1-16) ὑπὸ τὸν τίτλον «Θεοφίλου περὶ οὖρων βιβλίον» ὡς δεικνύει ἡ κάτωθι παραβολή:

¹ Ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι φ. 37' εὗρηται καὶ τὸ περὶ διαχωρημάτων ἔργον τοῦ Ἰωάννου.

² Πρβλ. κατάλογον βιβλ. Βατικανοῦ σελ. 409 (Cod. Vatic. graeci Ed. J. Mercati et Cavalieri). Τὸ αὐτὸ κείμενον φέρεται πολλαχοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ Μάγνου τοῦ σοφιστοῦ. Οὕτως ἐν χειρογράφῳ 2260 τῆς Ἐθν. Βιβλ. τῶν Παρισίων φέρεται «Μάγνου σοφιστοῦ ἐξήγησις εἰς τὸ περὶ οὖρων καὶ ἄλλων πολλῶν παλαιῶν σοφῶν καὶ τῶν διδασκάλων, συνθετῆσα παρὰ τοῦ φιλοσοφωτάτου Στεφάνου τοῦ Ἀλεξανδρέως (Ἀρχή, σελ. 178': Περὶ οὖρων προθέμενος γράφαι. Τέλος (σελ. 196): καὶ ὡς συντόμως ἐξεθέμεθα καὶ τοῖς βουλομένοις, ἀναγιγνώσκειν ἐγράφη». Ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ σελ. 9-16β' περιλαμβάνεται ἡ τοῦ αὐτοῦ Μάγνου πραγματεία ἀκριβῶς κατὰ τὸ κείμενον Θεοφίλου (Ἀρχή: «Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τῶν οὖρων ὑπὸ Μάγνου γραφέντων ἀπὸ φωνῆς Φιλοθέου. Τὴν περὶ τῆς τῶν οὖρων διαφορᾶς πραγματείαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν. Τέλος: «διὰ παντὸς θολερά, οὔτε κακὰ εἰσίν, οὔτε ἀγαθερά· ἀλλ' ἀμφίβολα ταῦτα· ὡς πρὸς σέ ἰδιωτικῶς ἐγράφη». Πρβλ. Diels, Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 59 καὶ 96.

³ Ἐν τῷ τέλος τοῦ χειρογράφου γράφεται: «ἔτει ,αφογ' (=1573) ταύτην τὴν βίβλον ἀνέγνω Κλαύδιος ὁ Ναυλωτὸς Κοιλαδεὺς Ἀναλλωναῖός τε καὶ Αἰδουός». Καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ δὲ τοῦ βιβλίου γράφεται: «Ταύτην ἀνέγνωσε Ναυλώτης ὁ Κοιλαδεὺς ἔτι (sic) Χριστοῦ ,αφογ' (1573)».

† ἰωάννου ἐπισκόπου πριεδριανῶν περιούρων
 διάγνωσις καὶ πραγματεία ἀρίστη. —
 † ὡν περὶ τῆς τῶν οὐρῶν διαφορᾶς πραγματείαν,
 πολλοὶ γὰρ ἀρχαῖοι ἰατρῶν ἐπεχείρησαν [ν]
 γράψαι. ὡν πρῶτος πάντων Ἰπποκράτης
 οὐκίως. οὐλαῖς βίβλοις ἐνεύχομαι μὴ δ' ἐτιδῶ

Εἰκ. 5. Κώδιξ Ἐθν. Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν.

Ἰωάννου ἐπισκ. Πριεδριανῶν

(σελ. 47 χειρογράφου).

Τὴν περὶ τῆς τῶν οὐρῶν διαφορᾶς πραγματείαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐπεχείρησαν γράψαι, ὧν πρῶτος ἀπάντων Ἰπποκράτης ὁ Κῶος, οὗ τοῖς βιβλίοις ἐνετύχομεν. Μετὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους Γαληνὸς¹ καὶ θαυμασιώτατος ἰατρός, ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔγραψεν· εἶτα μετ' αὐτὸν Μάγνος ὁ ἰατροσοφιστής· οὗτοι μὲν σὺν οἱ ἄνδρες ἐπαίνων ἄξιοι, ὅτι πρῶτοι ἐσπούδασαν εὐρεῖν τι χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ. Εἶθ' οὕτως Ἀλέξανδρος καὶ ἕτεροι πολλοί. Καὶ οὐδεὶς μέντοι γε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν τελείαν καὶ ἀνελλιπῆ τὴν διδασκαλίαν ἐποίησατο... ».

(σελ. 71 χειρογράφου)

Αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται, καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται καὶ δηλοῖ μῆκος νόσου, οἷον εἴ περ εἴη τό τε οὐρον ὑπέρυθρον καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπέρυθρός τε καὶ λείη καὶ τὰ ἐξῆς:

Θεοφίλου περὶ οὐρῶν

(*Ideler l. c.*, A. Κούζη, σελ. 1).

Τὴν περὶ τῶν οὐρῶν πραγματείαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐπεχείρησαν γράψαι, ὧν πρῶτος ἀπάντων Ἰπποκράτης ὁ Κῶος, οὗ τοῖς βιβλίοις ἐνετύχομεν. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Γαληνὸς ὁ θαυμασιὸς ἰατρὸς ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔγραψεν· εἶτα μετ' αὐτὸν Μάγνος ἰατροσοφιστής· οὗτοι μὲν οὖν οἱ ἄνδρες ἐπαίνων εἰσὶν ἄξιοι, ὅτι πρῶτοι ταῖς ἐπιβολαῖς ἐχρήσαντο καὶ ἐσπούδασαν εὐρεῖν τι χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ· οὐδεὶς μέντοι γε τῶν ἀνδρῶν τελείαν καὶ ἀνελλιπῆ τὴν διδασκαλίαν ἐποίησατο... ».

(Σελ. 282, στίχ. 22, *Ideler*, σελ. 16 Κούζη).

Αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται, καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται, καὶ δηλοῖ μῆκος νόσου. Εἰ δὲ εἴη τὸ οὐρον ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόστασις ὑπέρυθρός τε καὶ λεία, καὶ τὰ ἐξῆς: Τί

¹ Ὁ ἀντιγραφεὺς προσέθηκεν: «ὄπερ καὶ Γαμηνός».

Παρουφιστάμενον παχὺ ἐρυθρὸν, μετὰ παχειάς συστάσεως. Καὶ αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται καὶ δηλοῖ πλήθος αἵματος διὰ τε τῆς συστάσεως καὶ τοῦ παρουφισταμένου. Παρουφιστάμενον παχὺ, μέλαν μετὰ παχειάς συστάσεως. Καὶ αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται καὶ ὑπερόπτησιν κατὰ σύστασιν, καί». (Τέλος!)

δηλοῖ τὸ παρουφιστάμενον παχὺ καὶ ἐρυθρὸν μετὰ παχειάς συστάσεως; Καὶ αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται, καὶ δηλοῖ πλήθος αἵματος διὰ τε τῆς συστάσεως καὶ τοῦ παρουφισταμένου. Τί δηλοῖ τὸ παχὺ μέλαν μετὰ παχειάς συστάσεως; Καὶ αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται, καὶ ὑπερόπτησιν κατὰ τε τὴν σύστασιν καί . . .

Ὡς δῆλον δὲ καὶ τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου δὲν εἶναι πλήρες, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ideler ἐκδοθέντος, ὅπερ ἐξακολουθεῖ περαιτέρω (δέκα καὶ πέντε στίχοι) μέχρι τῆς σελ. 283, στίχ. 9, (Κούζη σελ. 16).

2) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 2286 ms. Grecs. τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων¹, ὅπερ ἄρχεται διὰ τῶν ἐξῆς. «Ἰωάννου ἐπισκόπου Περιοδριανῶν περὶ οὖρων διάγνωσις καὶ πραγματεία ἀρίστη. Τὴν περὶ τῆς τῶν οὖρων διαφορᾶς πραγματείαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐπεχείρησαν συγγράφαι, ὧν πρῶτος πάντων Ἰπποκράτης ὁ Κῶος, οὗ ταῖς βίβλους ἐνετύχονεν μετὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους Γαληνὸς ὁ θαυμασιώτατος . . .» (σελ. 114) καὶ λήγει διὰ τῶν ἐξῆς (σελ. 123^v): «παρουφιστάμενον παχὺ μέλαν μετὰ παχειάς συστάσεως, καὶ αὕτη ἡ συμπλοκὴ συνίσταται . . .».

Τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου τούτου εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ προηγούμενον, ἐξικνεῖται δὲ μόνον μέχρι τῆς σελίδος 270 τῆς ἐκδόσεως Ideler (Κούζη σελ. 9).

3) Τὸ ὑπ' ἀριθμ. Δ. 13. Supl. τῆς Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης, ὑπὸ τὸν

ὡς τὸ γρῶν
 ὄρειβασίου περὶ οὖρων . βι .
 Ἰωάννου ἐπισκόπου περιοδριανῶν
 ἡ θεία φύσις ποιήσασα τὴν ἄνθρωπον εὐοτελετήτως
 ζῶντων ἐπιπέμας ἀναγκαίας τὰς βίβλους φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν. Τὴν μὲν γὰρ τὰς ψυχῶν ἐπιπέμασιν αἰτᾷ, τὴν δὲ τὸ σῶμα ἐπιπέμασιν.

Εἰκ. 6. Κώδιξ Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης.

τίτλον: Ὁρειβασίου περὶ οὖρων βιβλ. εἰς τὴν ᾧαν δέ, Ἰωάννου ἐπισκόπου περιοδριανῶν, ὅπερ ἄρχεται διὰ τῆς ἐξῆς εἰσαγωγῆς: «Ἡ θεία φύσις ποιή-

¹ Ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ εὑρεται καὶ τὰ περὶ διαχωρημάτων (σελ. 136) καὶ περὶ ἐντέρων (σελ. 127^v) ἔργα τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου.

σασα τὸν ἄνθρωπον δύο πάνυ τινὰς αὐτῷ ἐπιστήμας ἀναγκαίαι παρέθει φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικήν, τῇ μὲν, ἵνα τῆς ψυχῆς ἐπιμελεῖται, τῇ δὲ τὸ σῶμα ἐπίρρωσιν ἄλλὰ φιλοσοφίαν μὲν ἐρῶσιν ἀσκηταί, διὸ καὶ πᾶς ἀσκητῆς φιλόσοφος. Ἡμεῖς δὲ ὑπηρεταί ὄντες τῆς φύσεως, ὀφείλομεν οὐ μόνον νοσοῦντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὑγιαίνοντος, προνοίας τινὸς ἐπιτηδεύειν· τοῦτο γὰρ ὅλης τῆς τέχνης ἐστὶν ἢ σπουδὴ, ἵνα ἄνευ τῆς ἐπιμελείας στοιχᾶται τὸ τῆς οἰκείας δόγμα. Ἀρμόττει οὖν λοιπὸν τοῦτο ποιεῖν, καθὼς ὁ λογιώτατος καὶ ἐπιστημονικώτατος Ἱπποκράτης προσέταξε περὶ τῆς τῶν μηνῶν διαίτης» (σελ. 300). Ἔϊτα ἐν σελ. 301 ἀκολουθεῖ τὸ κυρίως κείμενον οὕτως: «Τὴν περὶ τῶν οὖρων πραγματείαν πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐπεχείρησαν γράψαι· ὧν πρῶτος ἀπάντων Ἱπποκράτης ὁ Κῶος, οὗ ταῖς βίβλους ἐνετύχομεν· μετὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνου Γαληνός, ὁ θαυμάσιος ἰατρός, ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔγραψεν, εἶτα μετ' αὐτὸν Μάγνος...».

Σελ. 302. «οὖρον τοῖνον ἐστὶ τὸ περιήθημα τοῦ αἵματος, τοῦτο δὲ ἄλλοι ὀρῶδες περὶ ττωμα ἐκάλεσαν».

σελ. 303. «οὖρον ἄριστον ἐστὶ, καθὼς φησὶν Ἱπποκράτης. Τὸ λευκόν».

σελ. 304. «Ἡ μὲν λευκὴ καὶ λεπτὴ σύστασις».

σελ. 305. «Ἀπόστασις καὶ ποσότης χρωμάτων. Λευκόν, ἔχει δὲ ἐν αὐτῷ τὸ οὖρον θεωρίας τρεῖς, σύστασιν, ὑπόστασιν καὶ χρωμα».

σελ. 312. Τὸ μὲν οὖν ὑπέρυθρον ἀπὸ ἰχώρος τοῦ αἵματος γίνεται, ὡσπερ ἀνωτέρω εἴρηται».

σελ. 314. «Πόσαι διαφοραὶ τῶν ἐλαιωδῶν οὖρων. Ἀρχὴ μὲν τῶν ἐλαιωδῶν οὖρων τὰ ἐλαιόχροα, τῆς δὲ αὐξήσεως τὰ ἐλαιοφανῆ, τῆς δὲ ἀκμῆς τὰ ἐλαιώδη φαίνεται».

Σελ. 314^v. «καὶ περὶ μὲν τῆς πιμελῆς καὶ τῆς σαρκὸς ἱκανὰ τὰ εἰρημένα. Ἐπειδὴ οὖν τὰ στερεὰ τοῦ σώματος μόρια ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ βάθος καὶ πλάτος καὶ μῆκος, ὅσα μὲν ἐπιπολῆς διαξέονται, ὡσπερ τινα πέταλα ἐν τοῖς οὖροις φαινόμενα τῆς κύστεως» (τέλος).

Ἡ ἐξέτασις τοῦ χειρογράφου δεικνύει ὅτι καὶ τοῦτο (ἐκτὸς τῆς εἰσαγωγῆς) εἶναι ἀπλῆ ἀντιγραφή τῆς περὶ οὖρων πραγματείας τοῦ Θεοφίλου, ἐξικνουμένη μέχρι τῆς σελ. 280, στίχ. 23 τῆς ἐκδόσεως Ideler¹.

Κατὰ ταῦτα, ἂν ἔργον τι ἔγραψεν ὁ Ἰωάννης ἐπίσκοπος Πρισοδριανῶν, τοῦτο εἶναι πιθανώτατα τὸ ἐν τῇ τοῦ Παλέριου καὶ τῇ Βιενναίᾳ βιβλιοθήκῃ ἀποκείμενον, οὗ τὸ πλήρες κείμενον ἐδημοσιεύσαμεν ἀνωτέρω, διότι τὰ λοιπὰ φερόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἢ τμήματα τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ἢ ἀπλᾶ ἀντιγραφαὶ² τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Θεοφίλου καὶ Στεφάνου δημοσιευθέντων

¹ Κούζη, σελ. 14.

² Καὶ τὸ περὶ «διαχωρημάτων» ἔργον τοῦ ἐν λόγῳ Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀντίγραφον τοῦ «περὶ διαχωρημάτων» ἔργου τοῦ Θεοφίλου. ὡς θέλομεν πραγματευθῆ ἐν ἰδιαίτεράς πραγματεία. Παραθετομεν ἀπλῶς ὡδε τὸ τέλος τοῦ ὑπ' ἀριθ.

ἔργων περὶ οὔρων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι συγγραφεῖς ἔζησαν, ὡς γνωστόν, πρὸ τοῦ Ἰωάννου· ὅτι δ' ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἐμφαίνεται ἅμα καὶ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς ἐνίων ἐκ τῶν χειρογράφων τῶν φερομένων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου, ἐν ἧ μετὰ τῶν ὀνομάτων ἄλλων συγγραφέων, οὓς ἔσχε δῆθεν ὑπ' ὄψιν ὁ συγγραφεὺς οὗτος, μνημονεύεται καὶ τὸ τῶν Θεοφίλου καὶ Στεφάνου (ὄρ. ἀνωτέρω εἰσαγωγὴν Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης Παλέρμου, ἐν σελ. 379 καὶ Βιενναίας σελ. 364 κτλ.).

Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον τῶν χειρογράφων τῆς τε Βιενναίας βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Παλέρμου οὐδεμίαν πρωτοτυπίαν ἐμφανίζει, διότι ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τοῦτο ἐρείδεται ἐπακριβῶς ἐπὶ τοῦ ἔργου κυρίως τοῦ Στεφάνου, ἐν τισι δὲ καὶ τοῦ Θεοφίλου, ὧν ὡς τὰ πολλὰ περίληψις μετὰ τινων ἐνιαχοῦ ἐλαχίστων ἐπεξηγηματικῶν προσθηκῶν τυγχάνει, ὡς καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς παρατιθεμένης ὠδε μικρᾶς ἀντιβολῆς.

Ἰωάννου

κατὰ χειρόγραφον Βιέννης
(ἄνευ διορθώσεως).

ὄρ. ἀνωτ. σελ. 365, στίχ. 33.

«καὶ ἄγει τοῦτο εἰς τὴν στελεχείαν φλέβα μεγάλην οὔσαν· αἱ γὰρ φλέβαις τοῦ ἥπατος, δένδρω, ὧν ἡ μὲν μεγάλη στέλεγχος, αἱ δὲ μικραὶ κλάδοι. Ἐἴ οὖν τὴν στελεχίαν φλεβὴν τὴν μεγάλην, γίνηται ἡ ἔψησις τοῦ αἵματος, σὺν αὐτῷ γίνηται καὶ ἡ ξανθὴ χολή καὶ ἡ μελαινα καὶ τὸ φλέγμα, ὧν τὴν μὲν ξανθὴν χολήν, ἔλκει ἡ ἐν τῷ ἥπατι χοληδόχος κύστις, διὰ τοῦ ἐν αὐτῆς πόρου. ἡ γὰρ ἐμφραγῆ ὁ πόρος καὶ οὐκ ἐλκισθῆ ἡ ξανθὴ χολή, συναπέρχεται τῷ αἵματι, καὶ θερμαίνει ὅλον τὸ σῶμα. Καὶ ποιεῖ πυρέσθον τὸν ἄνθρωπον καὶ κάπη τὸ σῶμα ξανθοχολικῶ χρώματι καὶ μάλιστα τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν, ὀνομάζεται δὲ τοῦτο τὸ πάθος ἕκτερος».

Στεφάνου

Bussemaker

ἐν *Revue de philologie etc.*

σελ. 425.

«καὶ ἀνάγει τοῦτο ἐν τῇ στελεχίᾳ τοῦ ἥπατος κατεσπαρμένη· εἰκυῖα ἡ μὲν φλεβὴ στελέχω δένδρον· τὰ δὲ κατεσπαρμένα κλωνάρια αὐτῆς ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος εἰκοῦτα κλάδοις δένδρον λεπτὰ φλεβία ὄντα... εἰ γὰρ ἐνεργοῖ ὁ πόρος, δι' οὗ ἡ χοληδόχος κύστις ἔλκει τὸν ξανθοχολικὸν χυμόν, τότε σὺν αἵματι ἀπέρχεται ὁ ἰχώρ καὶ τρέφει ὅλα τὸ μόρια τρεφομένων οὖν τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ μεμυγμένου τῇ ξανθῇ χολῇ, βάπτονται τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀνομάζεται τὸ τοιοῦτον πάθος ἕκτερος».

637 κώδικος τῆς Παρισινῆς βιβλιοθήκης: «οὕτω περὶ διαχωρημάτων σκοπεῖσθαι δεῖ τὸν ἰατρόν, καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἰδέας αὐτῶν διαγιγνώσκειν τοὺς ἐν τῷ βᾶθει πάσχοντας ἀφανεῖς τόπους, ἐπικαλούμενος Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν» τοῦθ' ὅπερ εἶναι ὅμοιον καθ' ὅλα πρὸς τὸ παρὰ Ideler I, σελ. 408 καὶ Κούζης σελ. 10. Ὁ ἕτερος κώδιξ 136 τῆς αὐτῆς Παρισινῆς βιβλιοθήκης λήγει εἰς τὴν φράσιν «ἀφανεῖς τόπους».

Κατὰ ταῦτα ὁ Ἐπίσκοπος Πρισοδριανῶν Ἰωάννης δὲν δύναται νὰ κατα-
 λεχθῆ μεταξὺ τῶν ἱατρικῶν συγγραφέων τῶν πρωτοτύπως γραψάντων «περὶ
 οὕρων», ἀλλὰ μόνον μεταξὺ τῶν ἔραμιστῶν. Ὡς γνωστόν, χειρόγραφα εὐρι-
 σκόμενα μετὰ θάνατον ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἀπεδό-
 θησαν εἰς αὐτοὺς ὡς εἰς συγγραφεῖς, ἐν ᾧ οὗτοι ἦσαν ἀπλῶς κτήτορες ἀπο-
 γράφων παλαιότερων ἔργων ἢ ἀπλοῖ ἀντιγραφεῖς ἀπὸ τούτων ἐνδιαφερόντων
 αὐτοὺς ζητημάτων. Ἄλλα δέ τινα χειρόγραφα τούτων, ἀπλᾶ ἔρανίσματα
 παλαιότερων ἔργων, ἅφ' ὧν δλόκληρα κεφάλαια αὐτολεξεῖ παρελαμβάνοντο
 ἢ συνοπτικῶς ἄλλα διὰ τῶν αὐτῶν περίπου λέξεων παρετίθεντο, ἐθεωρήθη-
 σαν ἐπίσης ὡς ἔργα πρωτότυπα αὐτῶν, ἐν ᾧ πράγματι ἡ ἀτομικὴ συμβολὴ
 τῶν ἔραμιστῶν περιορίζεται εἰς ἐλαχίστας καὶ ἀπλουσιότητας ἐπεξηγηματικᾶς
 τοῦ κειμένου προσθήκας. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων καταλογίζεται καὶ
 τὸ «περὶ οὕρων» ἔργον τοῦ Ἰωάννου Ἐπισκόπου Πρισοδριανῶν, ὅπερ
 ὁμως, καίτοι ἔρανισμα ἀπὸ γνωστῶν συγγραμμάτων, δὲν στερεῖται καὶ νῦν ἔτι
 σημασίας ὑπὸ τε τὴν ἔποψιν τῆς Ἑλληνικῆς γραμματείας καὶ τῆς ἱστορίας
 τῆς ἐπιστήμης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Π. ΚΟΥΖΗΣ

Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Τακτ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου.